

откритъ за Европа отъ Хана едва въ 1858 г.²⁴ Толкова слабо даже въ наше време били познати турскитѣ вътрешни области! Жителитѣ повечето били ромъни (търговци, златари, шивачи); отъ тѣхната срѣда се издига едно по-рано чергарско влашко племе съ своитѣ богатства и особени носии. Освенъ това, тукъ живѣятъ т. н. мияци (българи отъ Дебъръ) и албанци-християни, камънари, шивачи, градинари. Съ разбойнишкитѣ албански околни села крушовчани живѣятъ въ постоянна вражда.

Следъ падането на старото царство венецианцитѣ и генуезцитѣ, наистина, не изгубили свободитѣ си, обаче, не могли да издържатъ конкуренцията на дубровчанитѣ, които въ скоро време взели цѣлата вътрешна търговия въ свои ржце. Отъ турскитѣ султани, съ които дубровчани отъ 1365 г. подържали дружески връзки, тѣ получавали грамоти за привилегии на сръбски езикъ (стр. 283), за което плащали всѣка година „харачъ“ 12,000 венециански дукати. Тѣ свободно живѣли въ градоветѣ, безпрѣчно изпълнявали своето богослужение и пжтували съ кERVани по цѣлата държава. Мито (2%) плащали само въ имперскитѣ градове Цариградъ, Одринъ и Бруса, а по-рано сжщо и въ Пловдивъ и Кратово. Много родени православни, за да си осигурятъ свобода и безопасностъ, ставали католици и заедно съ това и поданици на Дубровникъ. Дубровнишкиятъ флагъ се развѣвалъ по всички морета, тѣхнитѣ колонии, консулства и фактории се срѣщали по всички градове на Изтокъ. Разцвѣтътъ, до който достигнала южнославянската (сръбско-хърватската) поезия въ Дубровникъ, доставилъ на тоя градъ името южнославянска Атина. Обаче, едно страшно земетресение презъ 1667 г. въ единъ день само лишило Дубровникъ отъ неговата мощъ и слава.

*Дубровнишки колонии*²⁵ още отъ старо време имало въ всички сръбски и български градове, напр., на Дунава въ *Бѣлградъ*, гдето въ 1552 г. дубровчанинътъ Троянъ Гундуличъ ималъ дори сръбска печатница, въ *Русе*, *Силистра* и особено при устията на Дунава. Главенъ тѣхенъ центъръ тамъ билъ *Бабадагъ*, въ който имали и своя енория, свещеникътъ на която ходѣлъ сжщо въ Исакача, Измаилъ, Тулча, Бендеръ и Килия, за да служи литургия за тамошнитѣ търговци на удобенъ за пренасяне олтаръ. Дубровнишкиятъ посланикъ Матей Гундуличъ казва, че тамошнитѣ колонисти много строго следѣли за свещеницитѣ си да не встѣпватъ въ „pratiche disoneste con le donne de Turchi“ и да не произвеждатъ съблазнь за съотечественицитѣ си. Въ източната балканска областъ дубровничани живѣли въ *Варна*, *Шуменъ*, *Пазарджикъ* (Добричъ) и особено въ *Провадия*, гдето тѣ имали стара своя черква съ сводове. Голѣми дубровнишки общини имало въ Одринъ, кждето се събирали търговци отъ Ромъния, Маджарско, Полша и Русия, за да купуватъ боядисани марокинови кожи, кожи отъ диви животни, килими, ножове, сукна, медъ, олово и пр.; после въ Пловдивъ, въ чиито околности отъ XV в. се сѣла сарачинска пшеница, и въ голѣмия търговски градъ *София*, отъ гдето излизали пжтища въ всички посоки. Въ София дубровнишката фактория имала голѣми магазини за сукно. Въ Македония главно дубровнишко жилище билъ *Скопие*, около който имали просторни лозя; отъ тукъ изнасяли главно восъкъ и марокинъ, съ който се занимавали въ 1669 г. около 700 кожари. На сръбскитѣ земи тѣ имали свои кантори (fondacco) въ *Нови-Пазаръ* (въ 1580 г. ималъ 6000 кжщи), въ *Прокопие* и въ босненското *Сараево*.

Въ тѣзи голѣми градове презъ турско време възникнали и колонии отъ испански и маджарски *евреи*; така въ София, Скопие, Пловдивъ (въ 1550 г. до 3000 кжщи) и Одринъ (1000 кжщи).

Най-оживениятъ пжтъ за сношения билъ стариятъ пжтъ отъ Цариградъ за Бѣлградъ (26 дни пжтъ), отъ който вървѣли клонове: единъ къмъ София,